www.felsefeogretmeni.com

2. ÜNİTE: TÜRKİYE'DE MODERNLEŞME VE SOSYOLOJİ
2.1. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Modernleşme Süreci

www.felsefeogretmeni.com

Modern, Modernite ve Modernleşme:

Modern: "Şimdiye ait olan", yeni olan.

Modernite: 18. yüzyılda Batı Avrupa'da başlayan; akılcılık, bireycilik, kapitalizm, sekülerleşme, sanayileşme ve kentleşmeyi içeren toplumsal yaşam biçimi.

Modernleşme: Modern düzeni kurma süreci; Batı dışı toplumlarda devlet öncülüğünde yürütülen dönüşüm programıdır.

www.felsefeogretmeni.com

Modernleşmenin Nedenleri:
Askerî yenilgiler, ekonomik bağımlılık, merkezî otoritenin zayıflaması ve devletin bekasını sağlama çabası.
Siyaset, hukuk, eğitim, ekonomi, din, aile ve kültür alanlarında köklü reformlar yapılmıştır.

www.felsefeogretmeni.com

Modernleşmenin Sonuçları:

Sosyal Sonuçlar:

Kentleşme, çekirdek aileye geçiş, modern eğitimli kadroların yetişmesi, basın ve kamuoyunun güçlenmesi.

www.felsefeogretmeni.com

Siyasal Sonuçlar:
Padişah yetkilerinin sınırlandırılması, meşrutiyet rejimleri, halifeliğin kaldırılması, laik ve ulusal ulus devlet modelinin benimsenmesi.

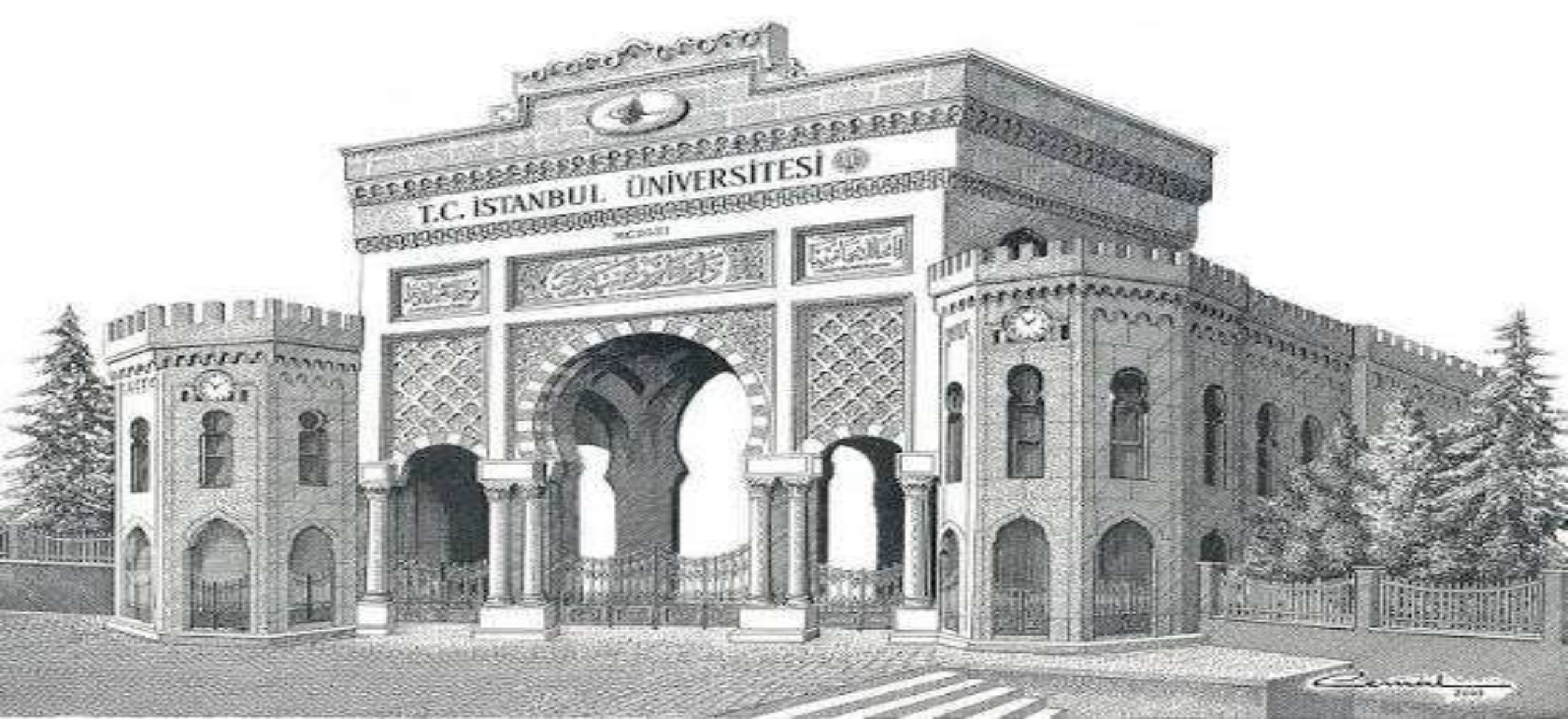
www.felsefeogretmeni.com

Ekonomik Sonuçlar:
1838 Baltalimanı Antlaşması ile iç üretimin zarar görmesi, hammadde sağlayan konuma düşülmesi, Cumhuriyet döneminde "milli iktisat" ve devletçi ekonomi politikaları.

www.felsefeogretmeni.com

Kültürel Sonuçlar:
Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi, Darülfünun'un kurulması, pozitif bilimlerin yaygınlaşması ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu.

www.felsefeogretmeni.com

Modernleşme İle İlgili Farklı Yaklaşımlar:

Said Halim Paşa:

Taklitçi modernleşmenin kimlik tartışmalarına yol açtığını savunur. İslam ahlakı ile Batı'nın bilim ve teknik araçlarının dengelenmesini, milli birleştirme programının seçkin bir aydın zümre öncülüğünde yapılmasını savunur.

www.felsefeogretmeni.com

Niyazi Berkes:
Modernleşmenin nedeninin ekonomik zorunluluk olduğunu belirtir. Tanzimat'la başlayan ikili yapının sekülerleşme ve laik bir ulus devletin kurulmasıyla çözüme kavuştuğunu savunur.

www.felsefeogretmeni.com

Nurettin Topçu:
Taklitçi modernleşmenin toplumu ruhsuz ve maddeci bir kitleye dönüştürdüğünü savunur. Çözümün Anadolu bilgeliğine ve İslami öze dönüş olduğunu belirtir.

www.felsefeogretmeni.com

Şerif Mardin:
Modernleşmeyi yorumcu yaklaşımla ele alır. Osmanlı ve Türk toplumundaki yönetici kesim (*merkez*) ile halk (*çevre*) arasındaki kopukluğu açıklayan "merkez-çevre kuramı"nı geliştirmiştir. Bu süreci "devlet eliyle sosyal mühendislik" olarak tanımlar.

www.felsefeogretmeni.com

Farklı Ülkelerin Modernleşme Süreçleri:
Rusya, İran, Japonya (Meiji Dönemi) ve Türkiye; hiçbir zaman sömürge olmamış, devlet öncülüğünde ve "gecikmişlik" algısıyla modernleşme yürütmüş ülkelerdir.

Ziya Gökalp'in *hars ve medeniyet* ayrımı ile Japonların *"Wakon Yosai* (Japon ruhu ve Batı ilmi)" sloganı benzerlik gösterir.

www.felsefeogretmeni.com

2.2. Tarihsel Bağlamda Türkiye'de Sosyolojinin Doğuşu ve Gelişimi

Doğuş Koşulları:

Türkiye'de sosyoloji, Osmanlı'nın dağılma tehlikesine karşı devlet ve toplum yapılanması oluşturma arayışından doğmuştur.

www.felsefeogretmeni.com

1914'te Darülfünun'da ders olarak okutulmaya başlanmıştır.

Etkili olan olgular: *Sömürgecilik ve Batı yayılmacılığı, ekonomik bunalımlar (Düyün-ı Umûmiye), milliyetçilik ve milliyetçi isyanlar, merkezileşme, sanayileşme, kentleşme, pozitivizm, Batıcılık ve muhafazakârlık.*

www.felsefeogretmeni.com

Kurucu Sosyologlar:

Ziya Gökalp: Türk sosyolojisinin teorik temellerini atmıştır. Modernleşmeyi **hars** (kültür; dil, din, manevi değerler) ve **medeniyet** (teknolojik, rasyonel unsurlar) ayrımı ile kavramsallaştırmıştır

(*"Türkleşmek, İslamlaşmak, muasırlaşmak"*). *"Hak yok, vazife vardır"* diyerek kolektivist (ortaklaşacı) anlayışı savunmuştur. Millî iktisat ve solidarizm (dayanışmacılık) yanlısıdır. Fikirleri Atatürk reformlarında etkili olmuştur.

Sabahattin Bey (Prens Sabahattin):

www.felsefeogretmeni.com

Liberal ve bireyci anlayışın temsilcisidir. Siyasette **adem-i merkeziyet** (yerinden yönetim) ilkesini ve Le Play'in monografi yöntemini savunmuştur. Sosyal sorunların kaynağını yönetim ilişkilerinde görür; eğitimde Anglosakson modelini, ekonomide ise bireysel teşebbüsü savunmuştur.

2.3. Türkiye'de Sosyoloji-Edebiyat İlişkisi

www.felsefeogretmeni.com

Edebiyat Sosyolojisi: Edebi metinleri dönemin toplumsal yapısının, değer çatışmalarının, kuşaklar arası değişimin ve toplumsal dönüşümün aynası olarak inceler.

www.felsefeogretmeni.com

Önemli Eserler ve Yazarlar:

Ahmet Mithat Efendi - Felatun Bey ile Rakım Efendi: Alafranga tip (Felatun Bey) ile ideal sentez (Rakım Efendi) üzerinden Tanzimat sonrası Doğu-Batı çatışmasını ve ikili yapıyı ele alır.

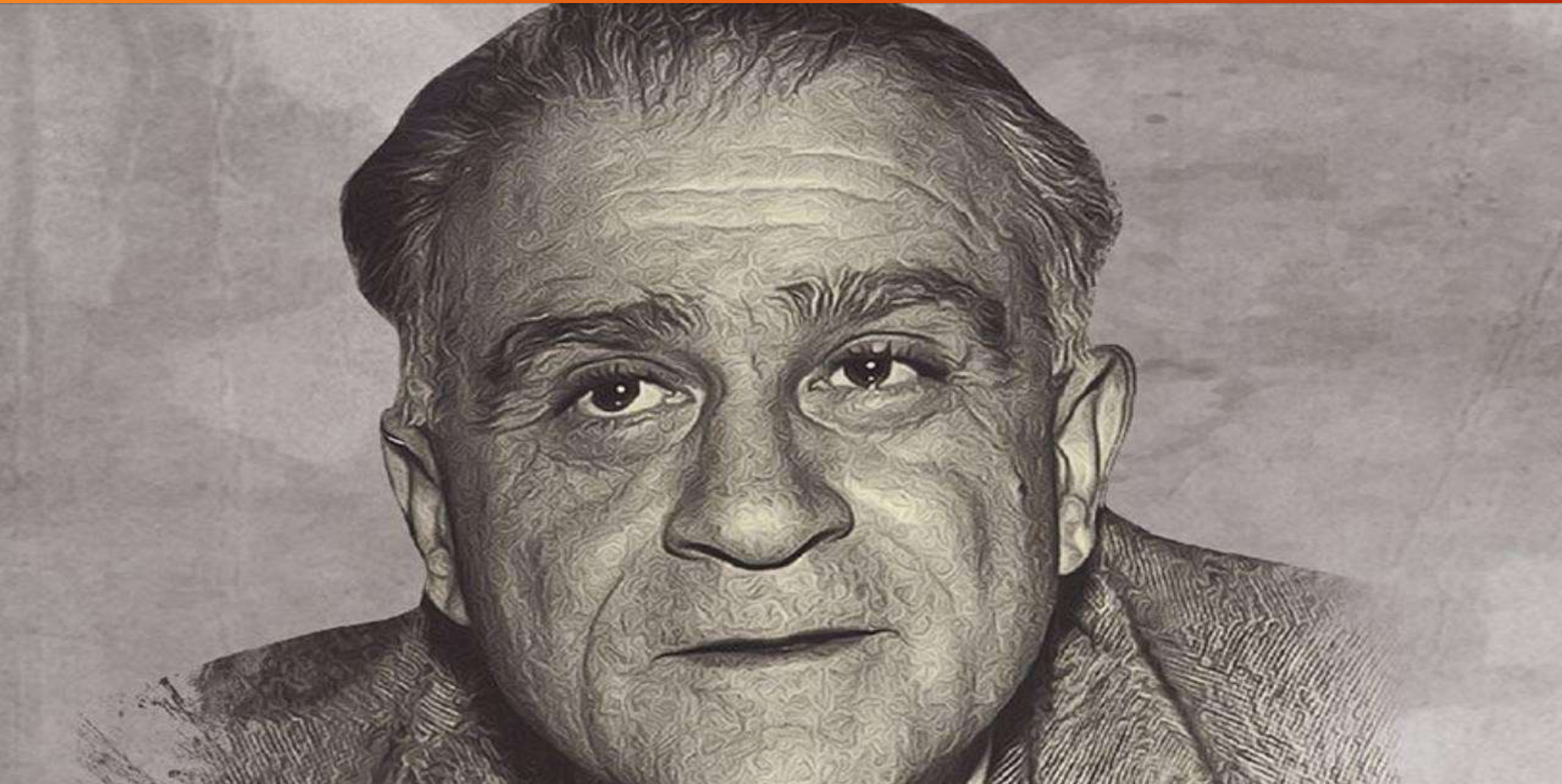
www.felsefeogretmeni.com

Sadullah Paşa - 19. Asır Manzumesi: Bilimi, deneyi, teknolojiyi ve yeni insan tipini yüceltir.

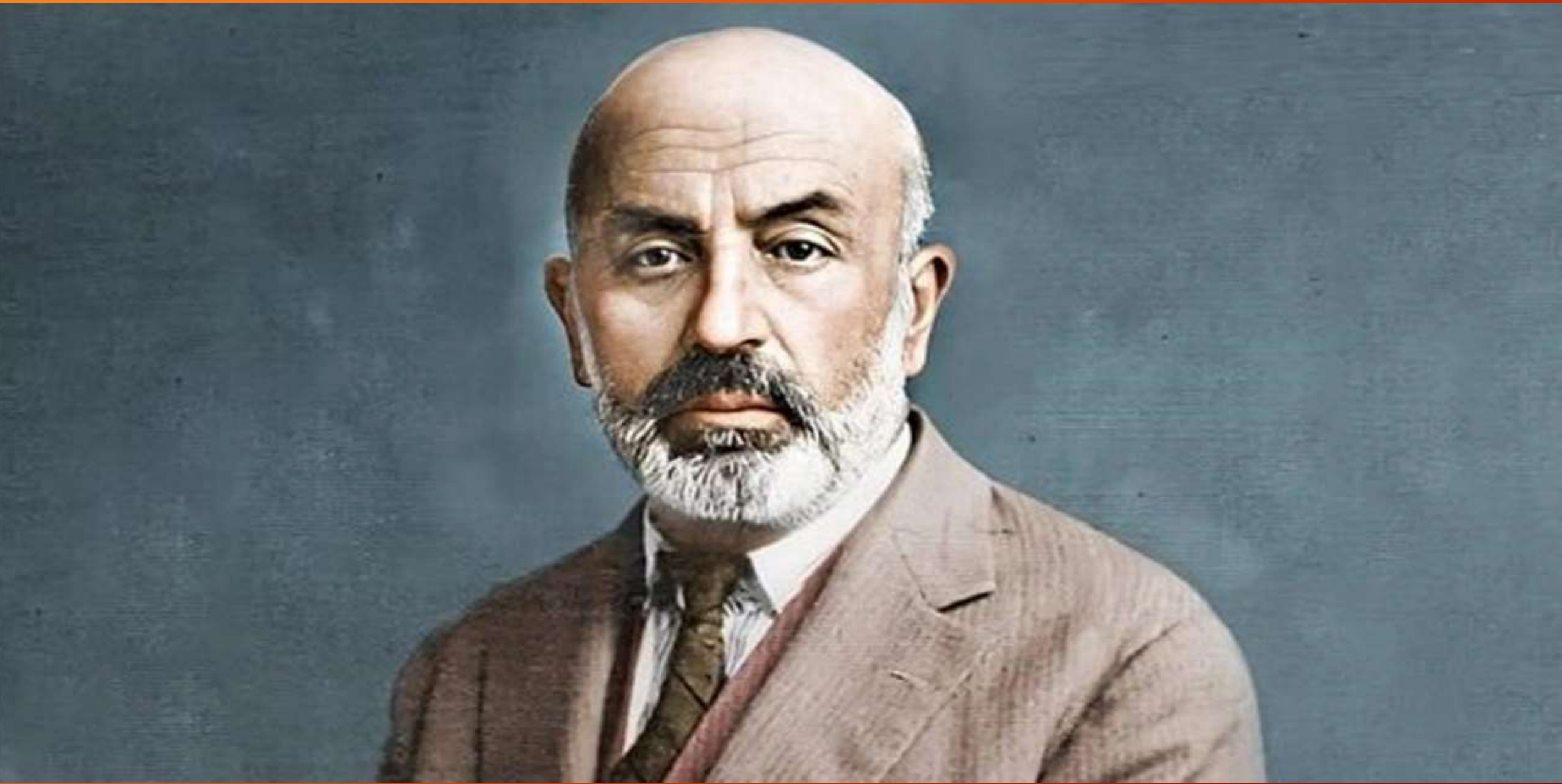
www.felsefeogretmeni.com

Ahmet Hamdi Tanpınar - Mahur Beste / Beş Şehir: Modernleşmeyi bir "medeniyet krizi" olarak ele alır; *"devam ederek değişmek, değişerek devam etmek"* anlayışını savunur.

www.felsefeogretmeni.com

Mehmet Akif Ersoy - Safahat (Asım): Doğu'nun maneviyatı ile Batı'nın tekniğini birleştirmeyi hedefler; çözümün İslami ahlakla donanmış **"Asım'ın nesli"** olduğunu savunur.

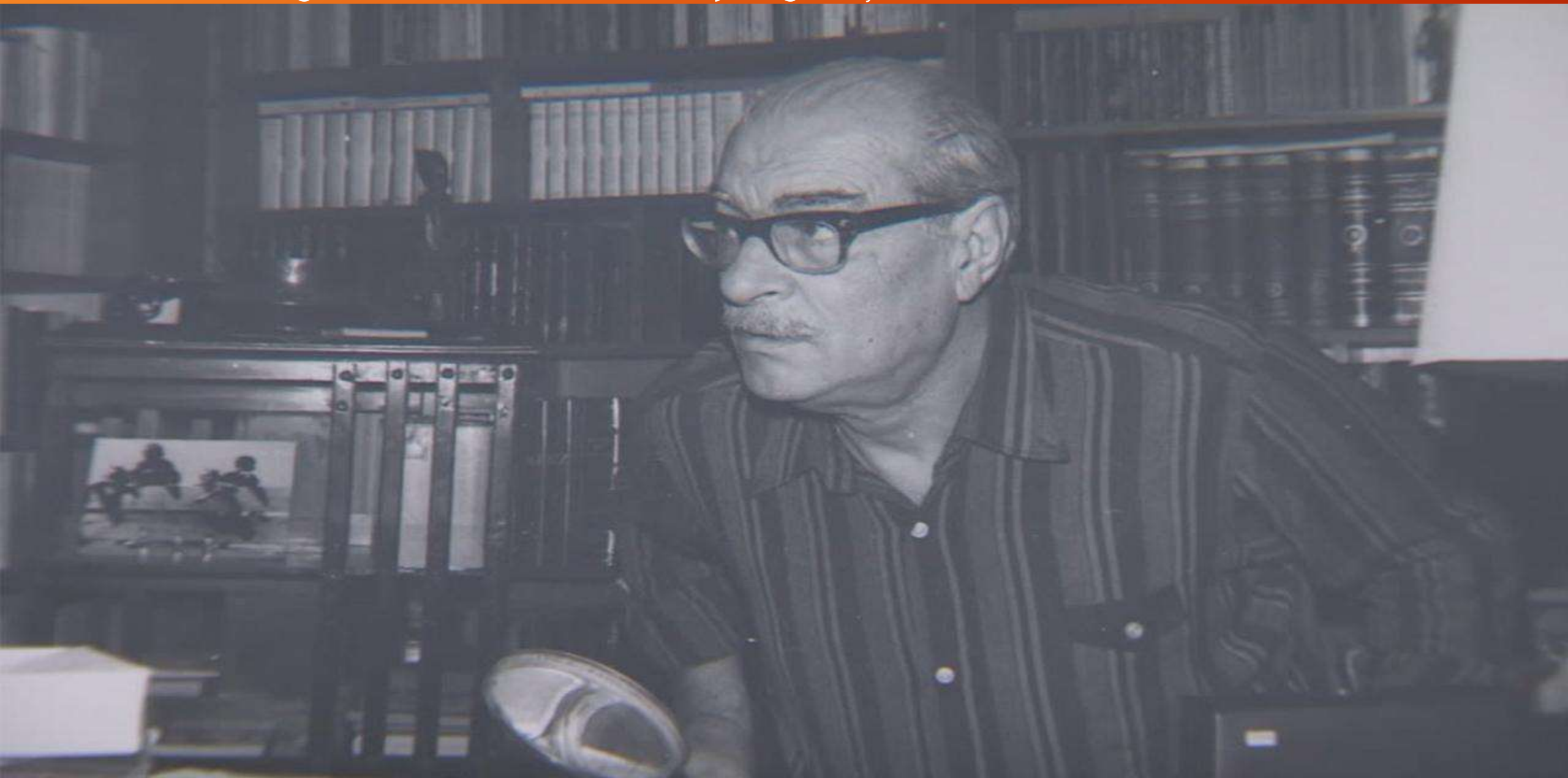
Tevfik Fikret - Rubâb-ı Şikeste (Haluk'un Defteri): Modernleşmeyi bir "medeniyet değiştirme" ve Batı medeniyetine dâhil olma projesi olarak görür; ideal genç tipi **Haluk**'u yaratır.

www.felsefeogretmeni.com

www.felsefeogretmeni.com

Kemal Tahir - Yorgun Savaşçı / Devlet Ana: Osmanlı'nın toplumsal yapısının Batılı feodal modelden farklı olarak devlet merkezli özgün karakterini ve feodalitenin yokluğunu işler.

www.felsefeogretmeni.com

Cemil Meriç - Bu Ülke: Doğu-Batı arasında sıkışmışlığın getirdiği kimlik sorunlarını, kültürel yozlaşmayı eleştirir; yerli ve milli düşünce geleneğini savunur.

www.felsefeogretmeni.com